

Kooste kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valvontaelinten Suomelle antamista suosituksista:

Romanien oikeudet

Suosituksien perusteella hallituksen tulee ryhtyä toimiin ja raportoida seuraavalla määräaikaishuolinnon kierroksella tuloksista. Koosteessa suositukset on huomioitu vuoden 2022 loppuun asti. Suosituksia on tiivistetty ja lyhennetty. Suositukset ovat alun perin englanniksi, käännökset ovat epävirallisia. Koosteessa on pääasiassa suosituksia, joiden yhteydessä nimenomaisesti mainitaan romanit. Tiivistelmä sisältää myös joitain romaneihin soveltuvia suosituksia ilman nimenomaista mainintaa.

Koosteessa on huomioitu seuraavien sopimusvalvontakomiteoiden suositukset (komiteoiden nimien lyhenteet ja suositusten antamisvuosi suluissa):

- YK:n Naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea 2022
- YK:n itsenäinen asiantuntija ikääntyneiden henkilöiden ihmisoikeuksien nautinnasta (IEOP, 2022)
- YK:n Ihmisoikeuskomitea 2021
- YK:n Taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitea (CESCR, 2021)
- Rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea (CERD, 2017)
- Lapsen oikeuksien komitea (CRC, 2011)
- Euroopan neuvoston Ministerikomitean suositukset kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen täytäntöönpanosta Suomessa (FCNM, 2020)
- Euroopan rasismien ja suvaitsemattomuuden vastaisen komissio (ECRI, 2019)
- Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä (GREVIO, 2019)
- Ministerikomitean suositukset alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevasta eurooppalaisesta peruskirjasta (ECRML, 2018)
- Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutetun Nils Muižnieksin Suomea koskeva raportti (EN-IOV, 2012)

Erikseen:

- YK:n yleismaailmallinen määräaikaistarkastelu (UPR, 2022)

Sisällys

Kieli, kulttuuri ja koulutus.....	1
Syrjintä.....	1
Vihapuhe ja viharikokset	3
Romaninaiset.....	4
Työ- ja asuntomarkkinat.....	5
Muut.....	5
YK:n yleismaailmallinen määräaikaistarkastelu (UPR) 2022.....	5

Kieli, kulttuuri ja koulutus

- **Sisällyttää opetussuunnitelmiin** ymmärtävyyden ja suvaitsevaisuuden edistämisen sekä syrjintäkiellon ja **kouluttaa opetushenkilökuntaa** aiheesta. (CESCR, CRC)
- **Opettajien tietoisuuden lisääminen** eri kulttuureista ja lasten kokemista ongelmista. (CRC)
- Palkata lisää **romanitaustaista kouluhenkilökuntaa** mm. avustajiksi erityistarpeita omaaville lapsille. (CRC)
- Mahdollistaa mm. romanilasten **oikeus inklusiiviseen opetukseen**. (CESCR)
- Tehostaa romanilasten **koulutukseen osallistamista** ja **romanikielen opetusta** sekä raportoi tuloksista. (CERD)
- Lisätä ponnistelujaan **romanikielen elvyttämiseksi** edistämällä opetusta ensimmäisenä kielenä. (FCNM)
- Lisätä ja parantaa romanikielisten **opettajien koulutusta, oppimateriaalien tuotantoa** ja romanikielen **opetustarjontaa**. (ECRML)
- Lisätä **tietoisuuden ja suvaitsevaisuuden lisääminen** alueellisista kielistä ja vähemmistökielistä. (ECRML)
- Puuttua **koulunkäynnin keskeyttämisen** sosioekonomisiin juurisyihin sekä varmistaa, että eri sosiaalisista ja kulttuurisista taustoista tulevien tarpeet huomioidaan jokaisella koulutusasteella. (CESCR)
- Kannustaa lasten vanhempia ilmoittamaan **lapsensa varhaiskasvatusohjelmiin**, jotta mm. epäonnistuminen koulunkäynnissä ja sen keskeyttäminen estettäisiin (CRC)
- Varmistaa romanilasten **oppivelvollisuuden täyttämistä** nouseminen. (ECRI)
- Panna täytäntöön kansallisen **kiusaamisen vastaisen toimenpideohjelman** ja seurata sen vaikuttavuutta. (CESCR)
- Varmistaa romanilasten oikeus kulttuurisensitiivisiin **koulutus- ja terveydenhuoltopalveluihin** omalla kielellään. (CRC)

Syrjintä

- Mm. **yhdenvertaisuuslain uudistamisen yhteydessä**:
 - laajentaa lain soveltamisalaa yksityis- ja perhe-elämän piiriin
 - tehostaa syrjinnän vastaista institutionaalista kehystä. (CESCR)
- Kerätä **eriytettyä tietoa** käyttämällä erilaisia **etnisen monimuotoisuuden** indikaattoreita ja sallia vastaajien vastata nimettöminä sekä valita, miten he identifioivat itsensä. (CERD, CRC)

- **Erityisesti TSS-oikeuksien kannalta** heikommassa asemassa olevien tunnistamiseksi. (CESCR)
- Tarjota **eriteltyjä tietoja**, jotta voidaan tiedottaa, suunnitella ja seurata asianmukaisia oikeuksiin perustuvia politiikkoja ja vastauksia **eri etnisistä taustoista** tuleville ikääntyneille. (IEOP)
- Kerätä **eriteltyjä tietoja sosiaaliturvajärjestelmän asiakkaista**, jotta voidaan antaa tietoa eri ohjelmiin, jotta voidaan huomioida niitä eniten tarvitsevat, ml. tietyt haavoittuvat ryhmät, joita ei muuten saada tavoitettua. (IEOP)
- Tehostaa mm. etnisiin vähemmistöihin kohdistuvan **syrijinnän torjuntaa**. (CRC, ENIOV)
- Seuraavassa raportissa tietoa LOS:in kannalta merkittävistä toimista, joilla toteutetaan Durban-1 julistuksen ja toimintasuunnitelman ja sen loppuasiakirjan sisältöä. (CRC)
- Kieltää **etninen profilointi** lakisäännösten lisäksi käytännössä lainvalvontaviranomaisilta. (CCPR)
- Toimia estääkseen mm. **etnisyyteen perustuvaa erilaista kohtelua**. (CCPR)
- Jatkaa **koulutusta lainvalvontaviranomaisille** etnisestä profiloinnista sekä arvioida koulutusten vaikutusta. (CCPR)
- **Palvelujen tarjoamisessa** tulisi ottaa huomioon erityisesti mm. **etnisen taustan omaavia ikääntyneitä koskevat erityistarpeet**, jotta voidaan tarjota kulttuurin huomioivia sote-palveluja. (IEOP)
- **Tiedon puute sote-palvelujen** saatavuudesta ja hakemisesta luo esteitä ikääntyneille mm. etnisten ja kielellisten vähemmistöjen jäsenille.
 - **Annettava koulutusta sote-ammattilaisille** ihmisoikeuksista ja kulttuurin huomioon ottamisesta sekä harkittava **rahoituksen lisäämistä** tätä varten. (IEOP)
- Kieleen sekä etniseen taustaan perustuva syrjintä syvenee ikääntyneiden kohdalla. → dementiaa sairastavien henkilöiden tarkoituksenmukaisten ja kulttuurin huomioon ottavien **palvelujen suunnittelussa huomioitava**, että **dementiaa sairastavat saattavat palata käyttämään alkuperäistä kieltään ja menettää aiemman kykynsä kommunikoida suomen kielellä**. (IEOP)
- **Verkkopalveluiden saavutettavuusongelmat**: Selkokieltä tarvitaan erityisesti mm. etnisiin ja kielellisiin vähemmistöihin kuuluville ikääntyneille. (IEOP)
- Kannustaa kiinnittämään enemmän **huomiota** mm. **ikäntyneiden romanien tarpeisiin**, jotka asuvat **maa-, syrjäseudulla ja taajamissa**.
 - Olennaisen tärkeää toteuttaa ikääntyneille käyttökelpoista **liikenne- ja infrastruktuuria**, jotta voivat käyttää keskeisiä palveluita. (IEOP)
- Asettaa **syrijinnän torjunta keskeiseksi julkisissa ohjelmissa**. Erityisesti ROMPO:n mukaisesti tehostettava etnisen syrijinnän ja sosiaalisen syrjäytymisen torjuntaa sekä varmistaa romanilapsille riittävä elintaso. (CRC)

- **Rasismien ja syrjinnän vastaisen toimintaohjelman** ym. toimintaperiaatteiden **osallistava täytäntöönpano**
 - erityisesti TSS-näkökulmasta;
 - huomiota etnisten vähemmistöjen näkyvyyden lisäämiseen (CESCR)

(Kts. romaninaisten syrjinnästä alla '[Romaninaiset](#)')

Vihapuhe ja viharikokset

- Parantaa **tiedonkeruuta** vihapuheesta. (CCPR, ECRI)
 - tiedot täysin eritelty rikostyyppin, vihamotivaatiotyypin ja kohderyhmän mukaan ja sisältää myös tiedot oikeudellisesta seurannasta ja tuloksista. Lisäksi tietojen tulee olla yleisesti saatavilla. (ECRI)
- Tehostaa vihapuheen **ehkäisemistä**, erityisesti **verkossa**. (CCPR)
- Tuomita julkisesti ja päättäväisesti vihapuhe (CCPR) sekä mm. **virkamiesten ja poliitikkojen rasistisen vihapuheen** ja muukalaisvihamieliset lausunnot. (CERD)
- Kannustaa **ilmoittamaan viharikoksista** ja varmistaa **perusteellisen rikostutkinnan**, syyttämisen ja rankaisemisen sekä **tehokkaat oikeuskeinot**. (CCPR, CERD)
- Pakollista ja jatkuvaa **koulutusta (lainkäyttö)viranomaisille viharikoksista**, vihapuheesta ja yhdenvertaisuudesta. (CERD, CCPR)
- Antaa **viharikoksia koskevia tilastoja** seuraavassa raportissa (tuomiot, rangaistukset, korvaukset). (CERD)
- Toimia sukupuoleen perustuvan seksistisen, misogynisen ja muun **sukupuoleen liittyvän vihapuheen kriminalisoimiseksi**, erityisesti sellainen, joka kohdistuu etnisiin vähemmistöihin kuuluviin naisiin. (CEDAW)
- Vahvistaa toimia puuttuakseen sukupuoleen liittyvään **vihapuheeseen** ja naisia koskevien **stereotyyppisten kuvauksien esittämiseen mediassa**, mm. rohkaisemalla mediaa ja mainontasektoria ottamaan käyttöön tehokkaita itsesääntelymekanismeja. (CEDAW)
- **Tehostaa tiedottamistoimia**
 - ihmisoikeuksien kunnioittamiseksi,
 - monimuotoisuuden suvaitsemisen edistämiseksi ja
 - mm. rotuun ja etniseen alkuperään perustuvien stereotyyppisten ennakkoluulojen oikaisemiseksi ja poistamiseksi. (CCPR)
- Panna täytäntöön rikoslakiin lokakuussa 2021 tehdyn muutoksen, jonka myötä **laiton uhkaus on virallisen syytteen alainen** tietyissä sukupuoleen perustuvan vihapuheen tapauksissa. (CEDAW)

Romaninaiset

- Jatkaa ja vahvistaa väliaikaisten erityistoimien mm. romaninaisten **osallistumisen lisäämiseksi** poliittisessa ja julkisessa elämässä, päätöksenteossa, koulutuksessa ja työmarkkinoilla. (CEDAW)
- Toimia varmistaakseen, että **naisten edustus** poliittisessa ja julkisessa elämässä, erityisesti johtopositioissa, **heijastaa väestön monimuotoisuutta** (*alustuksessa mainittu romaninaisten aliedustus*). (CEDAW)
- Varmistaa heikommassa asemassa olevien ja marginalisoitujen naisten osallistuminen kansallisiin **koronaviruksen** toipumisohjelmiin ja -strategioihin. (CEDAW)
- Kehittää strategioita ja politiikkaa, joilla parannetaan erityisesti mm. etnisiin vähemmistöihin kuuluvien naisten **pääsyä turvallisiin ja hyväpalkkaisiin töihin**. (CEDAW)
- Kehittää ja vahvistaa ohjelmia **naisyrittäjien tukemiseen**, ml. etnisiin vähemmistöihin kuuluvien naisten osalta. (CEDAW)
- Seuraavassa raportissa tietoa toimista **moniperustaista syrjintää** kohtaavien naisten, mm. romaninaisten, tasa-arvoisten oikeuksien ja mahdollisuuksien turvaamiseksi. (CEDAW)
- Varata riittävästi resursseja ja monitoroida kansallisen **kiusaamisen vastaisen** toimenpideohjelman täytäntöönpanoa, jotta voidaan tarjota turvallinen ja inklusiivinen sekä syrjinnästä, häirinnästä ja sukupuoleen perustuvasta väkivallasta vapaan oppimisympäristön.
 - Vahvistaa **kuraattorien** roolia
 - Määrätä ja panna täytäntöön **seuraamuksia kiusaamisesta**
 - Puuttua **risteävään syrjintään**, jota heikommassa asemassa olevat nais- ja tyttöryhmät kohtaavat koulutusjärjestelmässä. (CEDAW)
- Tukea **tutkimusta** mm. etnisten vähemmistöjen **naisiin kohdistuvasta väkivallasta**. (GREVIO)
- Ottaa huomioon **vanhusten hyväksikäytön** osalta kaikki väkivallan, hyväksikäytön ja laiminlyönnin muodot.
 - **Naisiin kohdistuvan väkivallan osalta naisia koskeviin tietoihin** on sisällytettävä iän ja muiden tekijöiden mukaan eriteltyjä tietoja, kuten vähemmistötaustasta. (IEOP)
- Naisiin kohdistuvan väkivallan **tietoisuuden parantaminen** sekä **kulttuurisensitiivisyyttä** kansallisiin vähemmistöihin kuuluvien naisten erityistä tilannetta kohtaan.
 - pyrittävä tarjoamaan yksilöllistä asianmukaista tukea sekä
 - ylittämään kieliesteet (GREVIO)
- **Turvakotien** saavutettavuus mm. romaninaisille käytännössä. (GREVIO)

(Kts. yllä ['Vihapuhe ja viharikokset'](#) sukupuoleen liittyvästä vihapuheesta.)

Työ- ja asuntomarkkinat

- Tehostaa romanien integroimista **työ- ja asuntomarkkinoille** sekä raportoi tuloksista (CERD)
- Varmistaa, että **romanien työttömyysaste** pienenee merkittävästi mm. tukemalla laajempaa ammatillisten koulutusohjelmien käyttöä. (ECRI)

Muut

- **Romanilasten oikeuksien huomioiminen** suunnitelmissa ja ohjelmissa. (CRC)
- Varmistaa ROMPO2 **riittävä rahoitus**. (ECRI)
- Varmistaa, että **paikallis- ja aluehallintoviranomaiset sitoutuneita** ROMPO:n toteutukseen eikä aluehallinnon uudistus keskeytä toteutusta. (ECRI)
- Romanien aktiivisempi **osallistuttaminen** ROMPO-prosessiin. (ENIOV)

YK:n yleismaallinen määräaikaistarkastelu (UPR) 2022

- Ryhtyä lisätoimiin, jotka keskittyvät **inklusiiviseen koulutukseen** haavoittuvien ryhmien tai syrjäytymisriskissä oleville lapsille, kuten romanilapsille. (Armenia)
- Vahvistaa toimia varmistaakseen **yhdenvertainen pääsy koulutukseen** kaikille lapsille, ml. romaneille ja maahanmuuttotautaisille. (Peru)
- Ryhtyä lisätoimiin romaniyhteisön yhdenvertaisten mahdollisuuksien edistämiseksi **koulutuksessa ja työelämässä**. (India)
- Varmistaa [hyvä] elämänlaatu romaneille. Erityisesti tulisi ratkoa **työllisyyteen, palkkoihin ja stigmaan** liittyviä ongelmia. (Chile)